

BAROK DÖNEM FLÜTÇÜSÜ JACQUES-MARTIN HOTTETERRE ÜZERİNE BİR İNCELEME

A Survey on Baroque Flautist Jacques-Martin Hotteterre

Özlem KOÇYİĞİT*

ÖZET

Bu çalışmada; Fransız flütçü, besteci, enstrüman yapımcısı, öğretmen ve yazar olan barok dönem müzisyenlerinden Jacques-Martin Hotteterre “La Romain” incelenmektedir. Hotteterre XIV. Louis ve XV. Louis döneminde sarayda çalışan, üflemeli çalgılar yorumcusu ve yapımcısı olan çok ünlü bir ailenin üyesidir. Önemli bir müzisyen olmasına rağmen müzik tarihinde XIX. yüzyılın sonlarında araştırılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada, Hotteterre’in yaşamı, müzikal kimliği araştırılmış, süslemelerinin yer aldığı tablo açıklanmış, op. 2 Premiere süiti ve yazdığı flüt metodu (*Principes de la Flute Traversiere, ou Flute d’Allemagne, De la Flute A Bec, ou Flute Douce, et du Haut-Bois*) incelenmiştir. Barok dönemin önemli niteliklerinden olan süslemelerde Hotteterre’in vermiş olduğu örnekler açıklanmıştır. Fransız flüt ekolünün kurucusu olarak kabul edilen Hotteterre hakkında bilgi sunulması istenmiştir. Yabancı literatürde Hotteterre üzerine yapılan çalışmalara kıyasla, bu müzisyen için Türkiye’de yapılan çalışmalar eksiktir ve henüz arzu edilen düzeye gelmemiştir. Bu çalışmanın sonucunda, Hotteterre’nin günümüz müzik çevresine olan katkıları ortaya koyulmuş ve Hotteterre’in flüt ve müzik tarihindeki önemi irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Hotteterre, Flüt, Fransız Barok müziği, Barok müzikte süslemeler

ABSTRACT

In this study, the influential French flautist, composer, instrument maker, teacher and writer of the Baroque period, Jacques-Martin Hotteterre “La Romain”, is appraised. Hotteterre was a celebrated member of the family of woodwind players and instrument makers who were active at the French court during the reigns of Louis XIV and Louis XV. In spite of Hotteterre’s importance, little documentation concerning his life has been accessible. Hotteterre first attracted the attention of scholars in the late nineteenth century. In this study, Hotteterre’s life, op. 2 Premiere suite and writing (*Principes de la Flute Traversiere, ou Flute d’Allemagne, De la Flute A Bec, ou Flute Douce, et du Haut-Bois*), are reappraised. Important characteristics of the Baroque period are evident in examples of Hotteterre’s

* Sanatçı Öğretim Elemanı, Anadolu Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı,
okocyigit@anadolu.edu.tr

ornamentation to the age. The question regarding who is considered to be the founder of the French flute school was asked to glean information regarding Hotteterre. Research on Hotteterre has been developing over a period in the foreign literature, but in Turkey there is a lack of in-depth study on this musician and the Turkish literature needs amending. As a result of this work, Hotteterre's legacy will remind the current music world of his important contribution to flute and music history.

Key Words: Hotteterre, flute, French Baroque music, Ornamentation in Baroque music

GİRİŞ

Klasik müzik tarihinde barok dönem birçok yeniliğin, gelişmenin ve ilerlemenin ortaya çıktığı bir çağdır. 1600-1750 tarihleri arasında İtalya'da opera örneklerinin ortaya çıkmasıyla başlayan ve Johann Sebastian Bach'ın ölümüyle biten barok dönem, müzik formlarındaki yenilikler, enstrüman gelişimindeki ilerlemeler ve çok önemli bestecilerin varlığı ile müzik tarihinin mitleşmiş bir dönemi olarak kabul edilebilir. Bu dönemin önemli özellikleri arasında; nüansların kullanımı ile kontrast kavramının etkisi, ritmik yapıdaki yenilikler, sonat, konçerto, kadans, prelüd, füg ve vokal formlardaki gelişmeler, sürekli basın önem kazanması, kromatik dizinin kullanılması, kilise modlarının majör ve minör tonlarla yer değiştirmesi, süslemelerin dönem müziğindeki etkisinin artması ve çalgı repertuarındaki zenginleşme sayılabilir.

Barok dönemde flüt, gelişmesi ve sevilen bir çalgı olarak tanınmasıyla, bu dönemin en önemli çalgılarından biri olmuştur. Bu doğrultuda barok dönem, flüt repertuarının zenginleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Flüt eğitimi yapan kurumların programlarında ve flütçülerin konser programlarında barok döneme ait besteler sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle son yıllarda müzik çevrelerinde barok eserlere büyük bir ilgi olduğu gözlenmektedir. Flüt repertuarında sıkça icra edilen popüler yapıtlar, (Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Haendel, Georg Philipp Telemann, Antonio Vivaldi besteleri gibi) günümüzde barok döneme olan eğilim nedeniyle çok daha zenginleşmekte ve tozlu raflarda bekleyen birçok eser yeniden keşfedilerek yorumlanmaktadır.

Barok dönem boyunca müzik sanatında travers flüt çok önemli bir rol oynamıştır. Soylu bir enstrüman olarak görülen flüt, kadınlardan krallara kadar geniş bir çalgı kitlesine ve popülaritesi sayesinde de geniş bir literatüre sahip olmuştur. Hatta XVIII. yüzyıla kadar flüt kemandan daha sık kullanılmıştır. Özellikle flütün nitelikleri ve kolay erişilebilir bir enstrüman

olmasından dolayı flüt müziği XVII. ve XVIII. yüzyıllarda klavsen müziği kadar popüler bir hale gelmiştir. Flütün bu etkisi dönemin resim, süsleme, edebiyat gibi sanatlarında da görülebilir.

Barok dönemin en önemli flütçüleri arasında Johann Joachim Quantz, Jacques-Martin Hotteterre, Michel de La Barre, Pierre Gabriel Buffardin, Joseph Bodin de Boismortier, Jacques-Christophe Naudot, Johann George Tromlitz, Michel Blavet, Jean Baptiste Loeillet ilk akla gelenlerdir. Bu flütçüler arasında bulunan Quantz ve Hotteterre, flüt tarihi kadar müzik tarihinde de önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu flütçüler yazmış oldukları flüt metotlarıyla barok dönem müzik stili hakkında günümüzde de kullanılan başvuru kaynaklarını müzik tarihine kazandırmıştır.

Hotteterre, araştırmacı ve tarihçilerin ilgisini XIX. yüzyılın sonlarında çekmiş ve literatürde daha çok yer alarak, önemi anlaşılmıştır. Bu bağlamda, Türkçe literatürdeki eksiklik nedeniyle, bu çalışmada flütün geçmişinde önemli bir yere sahip olan Hotteterre incelenecektir.

1. JACQUES MARTIN HOTTETERRE'İN MÜZİKAL KİMLİĞİ

“La Romain” lakaplı Jacques-Martin Hotteterre (29 Eylül 1673 Paris-16 Temmuz 1763 Paris) Fransız besteci, flütçü, öğretmen, yazar ve enstrüman yapımcısı olarak tanınmaktadır. Hayatı hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Enstrüman yapımcısı ve müzisyen olarak ünlenmiş bir ailenin üyesidir. Enstrüman yapımı ile ünlü Hotteterre ailesi ve yaptıkları flütleri hakkında Ardal Powell (1996) ve Tula Giannini (1993) tarafından yapılan araştırmalar vardır.

Bilim insanı Ernest Thoinan, İtalya'ya bir yolculuk yaptığını söyleyen Hotteterre'in Roma'da bir süre yaşaması sonucunda ‘Le Romain’ *Romalı* diye adlandırıldığını belirtmiş, fakat bu teorinin kanıtlanmamış olduğunu da eklemiştir (Douglas, 1983: X). Hotteterre ailesinin barok obua, fagot, musette ve flütün erken prototiplerini geliştirdiklerine inanılmaktadır. Hotteterre ailesinin enstrüman yapımı, icracılık, bestecilik ve pedagojideki yetenekleri, Fransız ekolündeki tahta üflemeli çalgıların temelini oluşturmuştur. Aile, *hotteterre* adını ve *çipa* amblemini, imal ettikleri enstrümanlarda kullanmışlardır. (Gianni, 2002, 753).

Hotteterre'in kızı Marie-Geneviève 2 Ocak 1763'te orgcu Claude-Bénigne Balbastre ile evlenmiş ve bu birliktelik, Hotteterre'e yaşam boyu birçok müzisyen ve aristokratla ilişki kurma olanağı sağlamıştır. Aile mirası ve öğretmenlik konusundaki başarısı kendisine Paris'te büyük miktarda emlak edindirmiştir. Fransa'nın en iyi müzisyenlerinin yer aldığı Titon du Tillet (*Orchestre de Parnasse*, 1743)'de çalışmıştır. (Gianni, 2002: 753)

Hotteterre'in 1707 yılında Travers Flüt, Blok Flüt ve Obuanın Temel Kuralları (*Principes de la Flute Traversiere, ou Flute d'Allemagne, De la Flute A Bec, ou Flute Douce, et du Haut-Bois*) adlı metodu yayımlanmıştır.

Hotteterre 1719'da Flütle Prelüd Sanatı (*L'art de preluder sur la flute traversiere*) adlı ikinci eserinde egzersiz ve etüdlere ek olarak, ölçüler ve alterasyona dair önemli bilgiler vermiştir (Toff, 1996: 193).

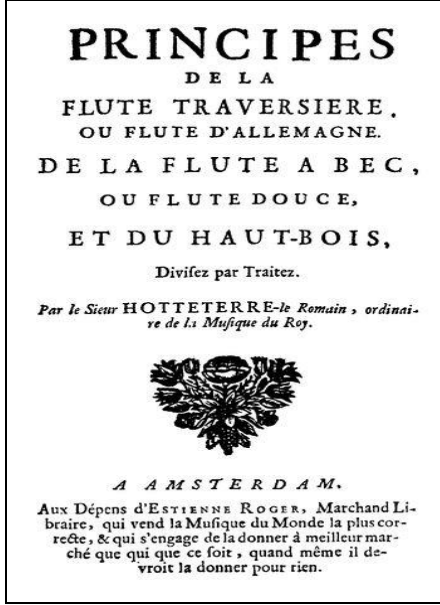
XVIII. yüzyılın başlarında ve sonrasında da öğrenciler, bu çok ünlü öğretmenle kişisel bağlantı kurmuşlardır. Hotteterre, cinsiyet ve sosyal statü farklılığının önemli olduğu o yıllarda, kadınların, avam tabaka ve Orleans Dükü gibi yukarı tabakayı kapsayan amatör müzisyenlerin geniş dünyasında en çok aranan öğretmenlerden biri olmuştur. Hotteterre, flüt metodunun ilk sayfalarında kralın oda orkestrasında flütçü olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kendisi, 1717'de yüksek bir maaşla flütçü Rene Pignon Descoteaux'nun yerine geçmiştir (Powell, 2002: 72).

2. JACQUES MARTIN HOTTETERRE'İN FLÜT METODU

XVII. yüzyılda blok flüt, travers flütten daha gözde bir enstrümandı. Tatlı ve yumuşak bir tona sahip olan blok flüt, XVIII. yüzyılda orkestranın gelişmesi ve parlak ve etkileyici bir enstrümana ihtiyaç duyulmasıyla önemini kaybetti. Travers flüt sade ağızlığı, geniş tonal renk çeşitliliği ve güçlü ifade yeteneği sayesinde bu isteği karşıladı. Travers flüt orkestranın yeni beklentilerini karşılarken solo enstrüman olarak da flüt hayranlarının büyük beğenisini kazandı. Oysa daha önceleri travers flüt orkestrada yetersiz bir enstrüman olarak görülmekteydi (Douglas, 1983: VII-IX).

Böylece 18. yüzyılda travers flüt, blok flütün yerini aldı. XVII. yüzyılın sonlarında Batı Avrupa müziğinde İtalyan asıllı Fransız opera ve bale bestecisi Jean-Baptiste Lully'nin ünlü opera orkestrasının saygınlığı hızla yükseldi. Bunun sonucunda 1677'de bir Lully partiyonunda, travers flütün çok önemli bir konumda yer alması sürpriz olmamıştır (Geringer, 1945: 140). Bu parlak enstrümanın popüleritesindeki hızlı yükseliş sonucunda flüt için aktüel bir öğretim metodu ihtiyacı doğmuş ve Hotteterre yazdığı metotla bu gereksinimi karşılamıştır (Douglas, 1983: IX).

Fransız flüt pedagojisinin atası olarak kabul edilebilecek Hotteterre'in (1707) Travers Flüt, Blok Flüt ve Obuanın Temel Kuralları (*Principes de la Flute Traversiere, ou Flute d'Allemagne, de la Flute a Bec, ou Flute Douce, et du Haut-Bois*) adlı metodu, o güne kadar özellikle flüt için yazılan ilk metottur. Eserin kalitesi ve başarısı nedeniyle 1765'e kadar defalarca kez basılmıştır (Toff, 1996: 193). Aşağıda metodun ilk sayfası gösterilmiştir.

Resim-1: Metodun ilk sayfası

Kaynak: (Hotteterre, 1707: 3)

Hotteterre yazmış olduğu flüt metoduyla, pedagojik şöhretinin besteciliğinin önüne geçmesini sağlamış ve Quantz'ın 1752'de basılan flüt metoduna kadar (yaklaşık olarak 50 yıl boyunca) alanında tek eser olarak kalmıştır.

Hotteterre'in yazmış olduğu metod travers flüt, blok flüt ve obuanın da yer aldığı üç ana bölümden oluşmuştur. Eserin en kapsamlı içeriği, travers flütün yer aldığı birinci bölümdür ve dokuz alt başlıktan meydana gelmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde Hotteterre'in yazmış olduğu flüt metodu incelenecek ve bazı bölümler, günümüz flüt eğitimi ile karşılaştırılacaktır.

Metodun önsözünde Hotteterre, yaşadığı dönemin en çok sevilen ve çalınan enstrümanı olan flütü çalmak isteyenleri daha da heveslendirmek için bu kısa çalışmayı yaptığından söz etmiş ve kendisini bu konuda sorumlu hissettiğinden, birinci amacının genellikle düzeltmenin en zor olduğu başlangıç hatalarını gidermek olduğunu yazmıştır. Bir öğretmenin göstermesine gerek olmadan, verdiği kuralları flütçünün uygulayabileceğini belirtmiştir. Hotteterre'in travers flüt başlıklı bölümünde çok tanıdık bir resim (Resim-2) bulunmaktadır. Bernard Picard'ın yaptığı bu çalışmadaki flütçünün Hotteterre olduğu varsayılmaktadır. Hotteterre, aşağıda verilen Resim-2'in, önerilerini daha da pekiştirmek isteğiyle öğrencilere yazarak anlatmanın zor olduğu parmak pozisyonu için, bir rehber görevi göreceğini belirtmiştir.

Resim-2: Flüt Tutuş Pozisyonu Kaynak: (Hotteterre, 1707: 8)

Birinci bölümde vücut duruşu ve ellerin pozisyonu hakkındaki fikirlerini yazan Hotteterre, usta bir yorumcu olabilmek için duruşun önemini vurgulamış ve olması gerekenleri şöyle açıklamıştır;

“Kişi ister ayakta, ister oturarak çalsın vücut dik, baş yukarıda ve hafifçe sol omuza dönük, elleri, omuzları ve dirsekleri kaldırmadan, sol bilek bükük ve sağ kol vücuda yakın tutulmalıdır. Ayakta çalarken kişi bacakları sabitlemeli ve zorlamadan ve germeden sol bacak önde, vücut sağ kalça üzerine oturmalıdır. Vücut ve baş hareketlerinden kaçınılmalıdır. Böylece flüt, kulaklar kadar gözleri de memnun edecektir.” (Hotteterre, 1707: 9-10).

Günümüzde Hotteterre’in savunduğu bacak pozisyonunu benimseyen ve bu pozisyonun en iyisi olduğunu savunan flütçüler bulunmaktadır. Sol bacağın önde ve dizin bükük duruşunun çok daha esnek ve rahat bir pozisyon sağladığı görüşünün aksine bir diğer görüş ise iki bacağın birbirine paralel durmasıdır. Bu pozisyonu savunanlar ise daha dengeli ve daha az yorucu olduğu görüşündedirler. Başın dik olarak tutulması, aşağı doğru eğilmemesi ve parmakların, omuzların ve dirseklerin kaldırılmaması öğretisi için ise günümüzde her flütçünün hemfikir olduğu söylenebilir. Çalarken yapılan hareketler hakkındaki görüşler ise yine bacak pozisyonu gibi ikiye bölünmüştür. Bazı flütçüler çalarken yapılan hareketlere kesinlikle karşı olurken bir diğer grup, müziğin etkisiyle bazı jestleri hoş karşılar.

Abartmamak, dudak ve vücut pozisyonunu bozmamak şartıyla müziğin etkisiyle yapılan içten ve spontane hareketler, belki de kımıldamadan, heykel gibi çalmaktan çok daha etkileyicidir.

İkinci bölümü üfleme pozisyonuna ayıran Hotteterre, birçok kişi üfleme pozisyonunun kuralları olmayacağını iddia etse de, bu süreci birkaç kural vererek kolaylaştıracağı görüşündedir. Hotteterre’e göre;

“Dudaklar, hava geçişini sağlamak için ortasında küçük bir boşluk bırakarak birleştirilmeli ve öne doğru uzatmayıp aksine pürüzsüz, yumuşak ve düz olması için köşelere çekilmelidir. Dudaklar, üfleme deliğinde biraz açıklık kalacak şekilde ağızlığa sıkıca yerleştirilip, doğru yeri bulmak için içeri ve dışarı çevirirken hafifçe üflenmelidir. Kendini gözlemleyebilmek için ayna karşısında çalışmak çok yarar sağlayacaktır. Önce sesi oluşturmak için çalışmalı, daha sonra sol el parmaklarını sırasıyla yerleştirmeye başlamalıdır. Bütün parmakların kapalı olduğu flütün en pes sesini çalmak (göründüğünden daha zordur) için sabırsız olmadan, egzersiz yapılmalıdır. Üfleme pozisyonunu iyice yerleştirdikten sonra natürel, diyezli ve bemollü sesler çalınmalı.” (Hotteterre, 1707: 11-12).

Ayrıca fiziksel farklılıklardan dolayı bu kuralları doğaları nedeniyle uygulayamayan öğrencilerin de olabileceğini belirtmiştir. Örneğin sağ bileğini bir kemer oluşturur gibi yerleştiren bir flütçüyü örneklemiş fakat bu pozisyonun onun iyi çalamayacağı anlamına da gelmediğini belirterek, yine de yanlış pozisyonları edinmemeleri için dikkatli olmalarını istemiştir.

İkinci Bölüm Hotteterre’in pedagojik bilgisini ve üstünlüğünü ortaya koymaktadır. Üfleme tekniği günümüzde de kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bazı flütçüler dudakları Hotteterre’in betimlediği pozisyonda yerleştirmektedir. Kimi flütçüler dudakların daha önde olması görüşünü savunurken, dudak kenarlarının kesinlikle aşağı doğru pozisyonda bulunmasını benimseyen flütçüler de vardır. Her insanın anatomik yapısı farklı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda dudakların, çenenin, dişlerin, tendonların yapısı, parmakların şekli gibi fiziksel özelliklerin de kişiye özel olduğu düşünülürse, öğretmen üfleme ve tutuş pozisyonu konusunda kendi ekolüne göre üfleme pozisyonunu bildirildikten sonra anatomik farklılıklardan dolayı öğrencinin kendi doğasına ters gelebilecek pozisyonları fark edilerek, en uygun pozisyonu seçmesi doğru olacaktır. Örneğin üfleme pozisyonunda dudakların arasındaki aralık, iki dudağın tam ortasında bulunmalıdır. Bazı kişilerin dudak yapısındaki farklılık nedeniyle üfleme deliği daha yan tarafta yer alır. Bu durum onların güzel bir tona sahip olamayacakları anlamına gelmez, aksine üfleme deliğini tam ortaya almak onların doğasına aykırı gelebileceğinden çok zorlayıcı ve vakit kaybına, hatta öğrencinin isteksizliğine neden olabilir. Kişinin güzel ve etkileyici bir tona ve iyi bir aceliteye sahip olması, flüt çalmak için gerekli yetilerdendir ve bu yetileri fiziksel olarak rahat ettiği bir pozisyonda çalması en doğrusu olabilir.

Hotteterre, metodunun üçüncü bölümünde flütteki natürel sesleri incelemiş, 6 delikli flütteki bu seslerin nasıl elde edileceğini açıklamıştır. Dördüncü bölümde naturel seslerde trillerin nasıl yapılacağını belirtmiş, beşinci bölümde diyez ve bemollerin parmak pozisyonlarını göstermiştir. Altıncı ve yedinci bölümlerde ise triller ve tam seslerdeki çalış şekilleri

hakkında bilgi vermiştir. Bu açıklamaları destekleyen parmak pozisyonlarına dair iki tablo da metodunda yer almaktadır.

Sekizinci ve dokuzuncu bölümler, bu metodun sahip olduğu değeri arttıran önemli bilgiler içermektedir. Barok dönem müziğinde büyük bir yer kaplayan süslemeler hakkında verdiği bilgiler çok önemlidir. Sekizinci bölümde, flüt ve diğer üflemeli enstrümanlar için dil kullanımı, bağ, appoggiatura (abanti), springer¹ ve tril bitirişini örneklerle açıklamıştır. Fransız barok müziğinde önemli bir nitelik olan inequality (eşsizlik) yorum tarzı hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca dil kullanarak daha zevkli çalmak ve monotonluktan kaçınmak için görüşleri şöyledir;

“Örneğin iki temel dil kullanılır: Tu ve ru. Tu çok yaygındır ve hemen her yerde, yan yana veya atlamalı olduğu zaman birlik, ikilik, dörtlük ve sekizlik notaların çoğunda kullanılır. Bu notalar adım adım inip çıktıklarında da tu kullanılır ve ru ile değiştirilir. Tu ve ru sekizlik notaların sayısına göre belirlenir. Tek sayılarda tu, ru kullanılır. İlk iki notada tu kullanılsa bile daha sonra ru ile değiştirilir. Bütün sekizliklerin aynı uzunlukta değil bazen birbirlerinden daha uzun veya kısa çalınması gerekir. Böylelikle noktalı çalma stili oluşur (inequality). Ru sekizlik notayı inerek veya çıkararak takip eden aşamalı durumlarda kullanılır. Eğer birkaç sekizlik nota sonrasında onaltılık notalar yer alıyorsa yalnızca onaltılıklarda ru kullanılır. Tril üst notayla başlar ve alt notayla biter. Yalnızca başlangıcında dil kullanılır. Trile başlamak için acele edilmemelidir. Özellikle ağır bölümlerde notanın değerinin yarısı kadar üst ses uzatılarak tril geciktirilir.” (Hotteterre, 1707: 36-44).

Dokuzuncu ve son bölümde ise vibrato ve mordent açıklanmıştır. Hotteterre’in vibrato ve mordent hakkındaki açıklaması kısaca şöyledir;

“Vibrato neredeyse tril gibi çalınır farkı sonunda parmağın yukarı kalkmasıdır. Buna ek olarak delikten daha uzakta ve deliklerin kenarında da yapılır. Trilin aksine alttaki nota ile yapılır. Mordent parmağın deliğe bir ya da iki kez hızlıca vurulmasıyla yapılır.” (Hotteterre, 1707: 45).

Genel inanışın aksine vibrato modern bir keşif değildir; süsleme olarak başlamış ve genellikle parmaklar kullanılarak yapılmıştır. Hotteterre metodunda vibratodan *flattement* diye bahsetmiştir (Toff, 1996: 109).

Hotteterre metodunu flüte yeni başlayanlar için tasarlasa da, müziği bilenlere de yönelir. Bir yorumcu olarak Hotteterre’in öncelikleri hakkında önemli işaretler verir. Hotteterre anarmonik seslerde diyez ve bemoller için farklı frekanslar belirtir ve buna rağmen, birçok kişinin bu ayrımı yapmadığını belirtir (Powell, 2002: 72).

¹Fransızca, accent, aspiration, plainte de denilmektedir. Yardımcı ses iki ana notanın arasına yardımcı bir ses bulunmasıdır. Appoggiatura’dan farkı ise bağlı olduğu sesin değil öncesindeki sesin değerinden almasıdır (<http://www.dolmetsch.com/defss4.htm>).

Hotteterre yazmış olduğu metolla flüt tarihinde önemli bir konuma yerleşmiştir. Onun prensipleri ve düşünceleri, Fransız flüt ekolünün temelini atmıştır. Fransız ekolünün temeli, pırıltılı, gümüşe benzer, temiz, tatlı ve hepsinin üstünde zarifliktir. Büyük bir ton gerekli değildir. Önemli olan miktardan çok taşıdığı kalitedir. Tonun basit zarafeti, sürekli parıldayan ipek gibi bir metaforla betimlenir ve mantıksal olarak Debussy'nin müziğini çağrıştırır. Fakat Fransız flüt geleneği Debussy'den çok önceye dayanır. Bu gelenek Hotteterre'e kadar uzanır. Hotteterre'in flüt metodu Fransız flüt ekolü için bir altyapı hazırlamıştır. Hotterre'in belirttiği gibi artikülasyon, Fransız ekolünde çok önemli bir öğedir (Toff, 1996: 100).

3. HOTTETERRE'İN BESTELERİ

Hotteterre'in besteleri zamanın liberttoları ile ilişkili, büyüleyici ve masumiyet doludur. Sonatları saf müzikal ifade sergiler. Erken barok dönemin ustası, eserlerinde flütün en güzel kalitelerini harika bir beceri ile işlemiştir (Giannini, 2002: 753).

Hotteterre'in eserlerinde Corelli'nin etkisini hissetmekteyiz. Bestecinin Premier *Livre de Pieces* adlı eseri flüt için eşlikli dört süit ve eşlikli iki flüt için bir parça ve bir flüt solodan oluşur. Kitabın başında, eserlerinde bulunan süslemelerin yorumuna dair açıklama bulunmaktadır. Bu süslemeler barok dönem müziğinin önemli unsurlarından olan süslemeler için günümüzde de bir başvuru kaynağı olmaktadır. Aşağıda bu süslemeler verilmiştir (Edizioni Scelte, 1995: 1);

*Figures des
agrement.*

Démonstration

Grandes Lignes *Plus de notes doubles.* *Donner l'accent aux notes.* *Plus de notes graves.* *Double l'accent.* *Double l'accent.* *Plus de notes graves.* *Plus de notes graves.* *Plus de notes graves.*

Tablo-1 Hotteterre' in süslemeleri

The image shows a musical score on a five-line staff. The top part, labeled 'Figures des agréments', contains several measures of music with various notes and rests. Above the staff, there are several performance instructions in French, such as 'Grandes Lignes', 'Plus de notes doubles', and 'Donner l'accent aux notes'. The bottom part, labeled 'Démonstration', shows the same musical figures being played on a keyboard instrument, with the keys represented by black and white squares. The score is written in a historical style with a treble clef and a common time signature.

Coulement (^) : Bu terim, Hotteterre tarafından bir appoggiatura için kullanılmıştır. Sembolle belirtilmiş notaya bir üstündeki ses bağlanmaktadır (Grove, 2002: 550).

Accent (/) : İki sesi incelikle birleştiren kısa notadır (Neumann, 1983: 113).

Port de voix double (/) : Port de voix'nın iki sesli şeklidir (<http://www.dolmetsch.com/defsp2.htm>).

Demie cadence appuyee (tremblement feint) (♯) : Port de voix'nın uzunca yapılmasıyla oluşan bir tür tril.

Tour de gosier (~) : Bir çeşit gruppetto, XVIII. yüzyıl Fransa'sında bazı enstrümanist ve şancıların kullandığı bir terimdir (Neumann, 1983: 466).

Double cadence (♯) : XVII. yüzyıl Fransa'sında gruppetto yaygın olarak double cadence terimiyle kullanıldı (Neumann, 1983: 466). Trilin sonuna eklenen bir tür gruppetto.

Double cadence apuyee (+ ~) : Ana seste yapılan trilin sonu, mordent ile değerinden daha kısa olarak bitirilir.

Battement (♯) : Hotteterre'in mordent için kullandığı terim (Neumann, 1983: 424).

Tour de chant (~) : Mordenti takip eden trilin oluşturduğu süsleme.

Port de voix (v) : (Portamento, kaydırma) Barok vokal ve enstrümantal müzikte, bir tür appoggiatura, bir tam ses veya yarım sesin ana notaya eklenmesidir. Fransız barok müziğinin en önemli süslemesidir. Sembolle belirtilmiş notaya bir altındaki ses bağlanmaktadır (Giannini, 2002: 184).

Barok süslemeler bir dekorasyondan çok daha fazlasıdır ve gereklidir. Akışkan bir yapısı olsa da, yeterli miktarda ve doğru şekillerde yapılması gerekmektedir (Donington, 1982: 91). Barok dönem süslemelerini Fransız müzisyenler nota üzerinde belirtirken, İtalyan müzisyenler belirtmemişlerdir.

Hotteterre'in diğer bir yapıtı, *Deuxieme Livre de Pieces* ise 4 eşlikli süitten oluşmuştur. Hotteterre 1708 yılında, krala ithaf ettiği (op. 2) flüt, diğer enstrümanlar ve sürekli bas için parçaları yayımlamıştır. Bu eserlerin stili Lully'nin müziğine çok benzemektedir. Ayrıca eserlerde İtalyan stiline de etkileri görülmektedir. Bu etki belki de Hotteterre'in İtalya'ya yaptığı ziyaret sonucu olabilir. Fakat Le Romain lakabı dışında bu ziyaret konusunda kesin kanıt bulunmamaktadır. Bu lakabı ailesinin diğer üyeleriyle karıştırılmamak veya İtalyan müziğine karşı duyduğu takdir sonucu kullanmış olabilir. Hotteterre 1715'de ikinci süit kitabını (op. 5) yayımladı. Bu kitapta son iki eser sonat başlığında olsa da bütün bölümler dans

isimleriyle adlandırılmıştır. Bölümlerin her birinde büyük melodik zenginlik ve dans formundaki ustalık göze çarpar (Pottier, 1999: 3, 4). Trio sonatlarını (op. 3) ise 1712’de yayımladı. Eserlerinin doğru bir şekilde çalınmasını sağlamak için, yaratıcı bir yolla 1719’da *L’art de Préluder sur la flûte traversière* adlı eserinin yayımladı. Bu son derece özgün olan çalışma, ilk olarak prelüd yorumunu da ayrıntılı olarak açıklar ve modülasyon, kadans, stil ve tempoları bütün perdelerde örnekler (Gianni, 2002: 753).

Hotteterre’in 1708 yılında basılan süit kitabının son kısmında solo flüt için iki kısa echo ve 1721’de ise air ve brunettelerin² birkaç düzenlemesi bulunmaktadır (Toff, 1996: 194).

Hotteterre’in kompozisyonları arasında op. 3 trio sonatlar (1712), op. 2, 5, 6, 8 ve iki solo enstrüman için süitler (1712-1717 ve 1722), op. 7 prelüd sanatı ve op. 10 musette metodu (1738) bulunmaktadır.

3.1. (Op. 2) Premiere Süit

Aşağıda Hotteterre’in (Op. 2) Premiere süiti hakkında kısaca bilgi verilecektir. Süit, dansların ya da stilize dans müziklerinin bir araya gelmesinden oluşan ve özellikle barok çağda kullanılan bir formdur. Dans müziklerinin birbirini izlediği bu formun bölümleri genellikle aynı tondadır (Say, 1994: 209). Barok dönemde süit formunun gelişmesiyle sonat formunun ilerlemesi ivme kazanmıştır. Süit çeşitli ülke danslarının ardışıklığı ile oluşur. Hotteterre, bu süiti diğer süitleri gibi travers flüt ve sürekli bas için yazmıştır. Premiere süit, Re Majör tonda ve yedi bölümden oluşmuştur:

1. Prelude (lentamente)
2. Allemande La Royale (gracieusement)
3. Rondeau Le Due d’Orleans (gay)
4. Sarabande La d’Armagnac
5. Gavotte La Meudon
6. Menuet I ve II Le Comte de Brione
7. Gigue La Folichon

Hotteterre, süitte kullanılmasını istediği her süslemeyi işaretlerle belirtmiştir. Lully etkisi bu süitin birinci bölümündeki uvertür tarzı prelüd de görülebilir. Çalgı müziğinde giriş parçası olarak kullanılan prelüd, 4/4’lük ölçüde lentamente (ağırca) başlar ve noktalı ritim yapısındadır. Bölüm daha sonra 3/4’lük ölçüde füg yapısındaki gay (neşeli, hızlı) ile devam eder ve hüzünlü lentamentenin kısa bir dönüşü ile sona erer. Hotteterre krala ithaf ettiği süitin ikinci bölümünü Allemande la Royale şeklinde adlandırmıştır. Allemande, Fransızca Alman dansı demektir ve 4/4’lük ölçüde yazılmıştır. Özgün ve zekice kurgulanmıştır. İçinde bulunan her cümle kadanssal motifle

² XVII. yüzyıl sonlarında ve XVIII. yüzyıl başlarında koyu renk saçlı çoban kızlarını anlatan basit ve zarif şarkılar (<http://www.dolmetsch.com/defsl.htm>).

bitir. Üçüncü bölüm, Rondeau le Duc D'Orleans başlığıyla gay temposundadır ve belki de akıcı ve zarif yapısıyla Hotteterre'in en güzel ve uzun bölümlerinden biridir. Tipik olarak ana temanın üç kez tekrarından oluşan rondo formu kullanılmıştır (ABACA). Dördüncü bölümde, barok dönem çalgı müziğindeki süit formunu oluşturan dört çekirdek danstan biri olan sarabande kullanılmıştır. Bu form 3/2'lik ağır ve gösterişli bir İspanyol dansıdır ve bir aşk şarkısı havasındadır. Beşinci bölümde, genellikle sarabande'dan sonra yer alan iki bölmeli, ritmik motifli ve orta hızdaki temposuyla gavotte yer alır. Cümleler dört ölçüden oluşmaktadır ve orta çağ halk dansı havasındadır. Altıncı bölüm, 3/4'lük ölçülü, eski bir Fransız halk dansı olan zarif, iki bölmeli Menuet formunda yazılmıştır. Orta bölüm re minör tondadır. Bir İngiliz dansı olan son bölüm ise Gigue formundadır. Tipik süit bitiriş formu olan ve süitlerin çekirdek formları arasında yer alan hızlı tempolu gigue, 6/8'lik ölçüde, akıcı ve neşeli bir havada yazılmıştır.

SONUÇ

Jacques-Martin Hotteterre, barok dönem müziğinin Fransa'daki önemli müzisyenlerinden birisidir. Özellikle üflemeli çalgılar yapımcılığı ile ünlenmiş bir ailenin üyesidir. Hotteterre'in enstrüman yapımcısı olarak etkinliğinin derecesi açık olmasa da bu alanla ilgisi olduğu söylenebilir.

Hotteterre Fransa Kralı XIV. Louis'nin Versailles sarayındaki müzikal etkinliklerinde de saygın bir kişiliktir. Flütçü, besteci, öğretmen ve yazarlığı içinde barındıran çok yönlü bir müzisyendir. Tarihte ilk flüt metodunu yazan Hotteterre, metoduyla döneminin amatör flütçülerine ışık tutmuş ve flütün beğenilen bir enstrüman olmasında rol oynamıştır. Yazmış olduğu metot günümüz zarif, saf ve ışıltılı Fransız flüt ekolü ile örtüşmekte ve bu ekolün temelini Hotteterre'in attığı görüşü kabul edilmektedir. Dönemin ünlü bir flüt öğretmeni olarak flütün popülaritesini yükseltmiştir. Ayrıca kendisinin pedagojik yaklaşımları da öğretmenliğindeki başarısının kanıtıdır.

Hotteterre eserleriyle Barok dönem flüt müziğini yorumlamak isteyen müzisyenler ve dinleyiciler için repertuarı zenginleştirmiştir. Diğer taraftan barok dönem süslemeleri konusunda verdiği bilgiler, bu süslemelerin özellikle de Fransız barok müziğindeki süslemelerin anlaşılması ve doğru yorumlanması konusunda tüm müzisyenler için bir başvuru kaynağıdır. Fransız flüt ekolünün öncüsü olarak görülen Hotteterre'in yaşamı hakkında az bilgi bulunmaktadır. Bu önemli kişilik hakkında yapılan araştırmalar XIX. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Son yıllarda barok döneme olan ilginin artması sonucunda Hotteterre hakkında literatür çalışmaları ve eserlerinin yorumlanmasıyla bu açık giderilmeye başlamıştır. Bu bağlamda Türkiye'de de Hotteterre hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Bu çalışma, flütle ilgilenen öğrenci, eğitimci ve müzisyenlerin Hotteterre'i tanınması, bilgi edinmesi ve eserlerine repertuarlarında yer

verilmesi isteği ile yapılmıştır. Hotteterre hakkında daha geniş ve ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

DONINGTON, Robert. (1982), *Baroque Music Style and Performance a Handbook*, New York: W. W. Norton & Company.

DOUGLAS, Paul Marshall. (1983), *J. M. Hotteterre, Principles of the flute, recorder, and oboe* (çevirmenin ön sözü).

GERINGER, Karl. (1945), *Musical Instruments*, New York: Oxford University Press.

GIANNINI, Tula. (2002), *Grove Dictionary of Music and Musicians*, New York: Macmillan Publishers Limited, Vol. 11.

GIANNINI, Tula. (1993), "Jacques Hotteterre le Romain and His Father, Martin: A Re-Examination Based on Recently Found Documents" *Early Music*, Vol. 21, No. 3, Aug, pp. 377-395.

GROVE Dictionary of Music and Musicians. (2002), New York: Macmillan Publishers Limited, Vol.6.

HOTTETERRE, Jacques-Martin. (1983), *Principles of The Flute, Recorder and Oboe(1707)*,(Translated, with Introduction and Notes, by Paul Marshall Douglas) New York: Dover Publications.

HOTTETERRE, Jacques-Martin. (1995), *Premier Livre De Pieces*, Firenze: Edizioni Scelte.

NEUMANN, Frederick. (1983), *Ornamentation in Baroque and Post-Baroque Music*, New Jersey: Princeton University Press.

POITTER, Laurence. (1999), *J.M. Hotteterre Music for Flute Vol. 1* (Cd kitapçığı), Canada Naxos.

POWELL, Ardal. (2002), *The Flute*, New Haven and London: Yale University Press.

POWELL, Ardal. (1996), "The Hotteterre Flute: Six Replicas in Search of a Myth" *Journal of the American Musicological Society*, Vol. 49, No. 2, Summer, pp. 228-238.

SAY, Ahmet. (1994), *Müzik Tarihi*, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

TOFF, Nancy. (1996), *The Flute Book*, New York: Oxford University Press.

<http://www.dolmetsch.com/defsp2.htm> (19. 10. 2011).